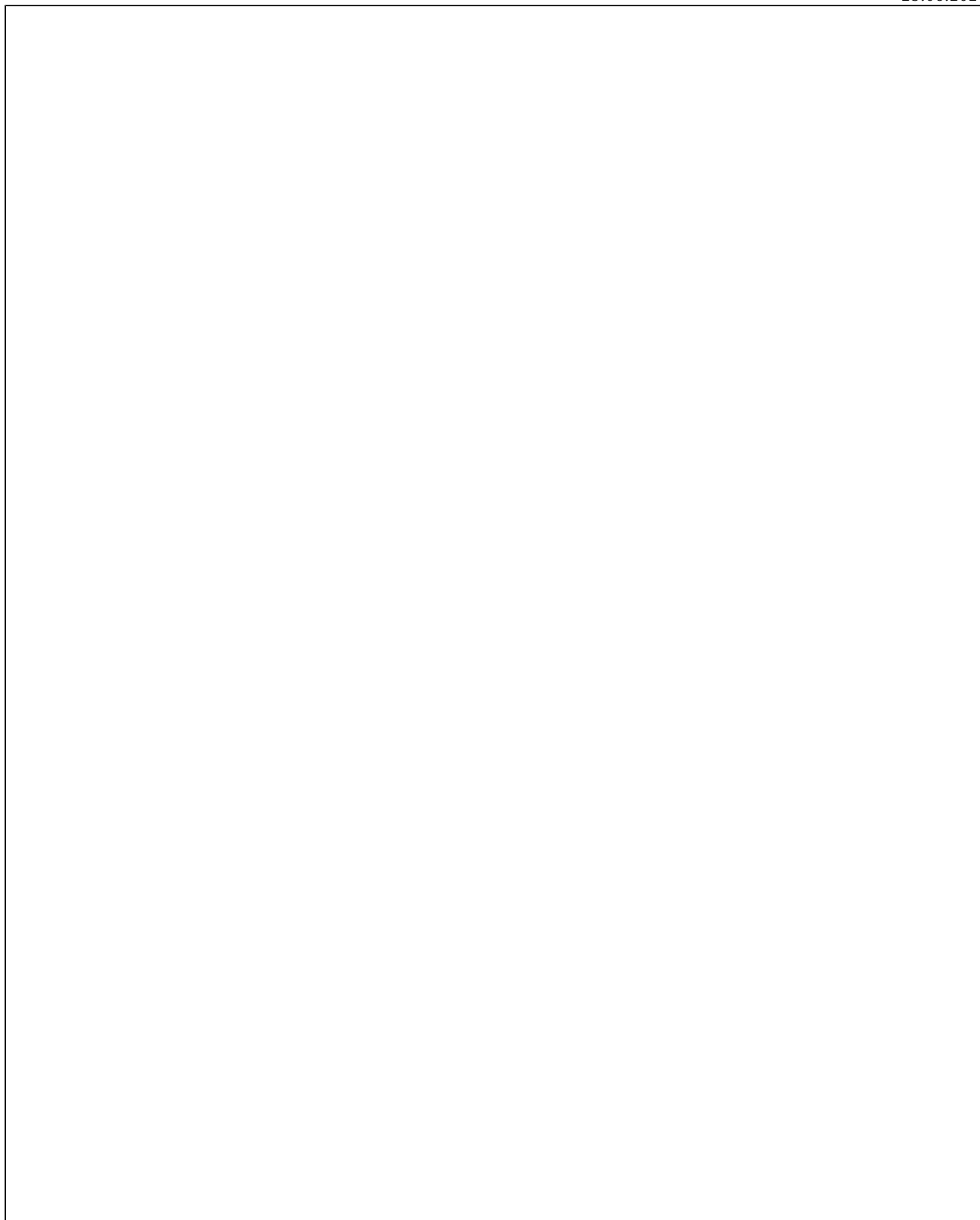

Instytut Pamięci Narodowej - Katowice

<https://katowice.ipn.gov.pl/pl3/aktualnosci/244271,Uroczystosc-oznaczenia-znakiem-pamieci-Tobie-Polsko-grobu-sp-Marii-Kujawskiej-Ps.html>
24.06.2026, 03:04

Uroczystość oznaczenia znakiem pamięci „Tobie Polsko” grobu śp. Marii Kujawskiej - Pszczyna, 24 czerwca 2026

25.06.2026

Oddział Instytutu Pamięci Narodowej w Katowicach oraz Starostwo Powiatowe w Pszczynie zapraszają 24 czerwca o godz. 12.00 na uroczystość oznaczenia grobu weteranki powstań śląskich Marii Kujawskiej znakiem pamięci „Tobie Polsko”.

Wydarzenie odbędzie się na cmentarzu Wszystkich Świętych w Pszczynie przy ul. Katowickiej - sektor F2, nr grobu 2.

Maria Kujawska urodziła się 5 lipca 1893 r. w Raciborzu w niemieckiej rodzinie Wilhelma Raidy (mistrza szewskiego pochodzącego z Sudzic na Morawach) oraz Bertę z domu Jendrischek. Po ukończeniu szkoły ludowej podjęła naukę w prywatnej szkole średniej Fräulein Pruss, ale wbrew woli ojca nie chciała zostać nauczycielką, lecz lekarką. Wilhelm Raida ostatecznie zaakceptował pomysł córki, jednakże pod warunkiem zaliczenia trzyletniego seminarium nauczycielskiego, by później wraz z młodszym bratem wyjechać na studia medyczne do Wrocławia. Okres studiów był dla niej przełomowy, ponieważ Maria poznała wielu Polaków działających w tajnych organizacjach narodowych. Szybko nauczyła się języka polskiego i zaangażowała się w działalność Związku Młodzieży Polskiej „Zet”. Na studiach poznała również przyszłego męża - Kazimierza Kujawskiego. 15 lipca 1920 roku uzyskała dyplom lekarski na Uniwersytecie Warszawskim. Jeszcze w tym samym roku wróciła na rodzinny Śląsk, aby włączyć się w działania zmierzające do jego przyłączenia do państwa polskiego. W czasie II powstania śląskiego szkoliła harcerki pracujące w punkcie opatrunkowym w Polskim Komisariacie Plebiscytowym mieszczącym się w bytomskim hotelu Lomnitz. Aktywnie włączyła się również w akcję plebiscytową, nie tylko namawiając na wiecach do głosowania „za Polską”, ale również przeznaczając swoją pensję na rzecz plebiscytu. Największe zasługi Marii Kujawskiej przypadły na okres III powstania śląskiego. Najpierw przebywała w punkcie opatrunkowym w Roźdzeniu. Nadzorowała też pracę sanitariuszek w Szopienicach i Dąbrówce Małej. Pracowała w charakterze kierowniczki szpitala polowego w Toszku, a następnie jako lekarz podporucznik została wysłana do Głównego Szpitala Wojsk Powstańczych w Mysłowicach. Była jedyną kobietą lekarzem w powstaniu, jeżeli nie liczyć kilku studentek medycyny. Najbardziej spektakularnym epizodem powstańczym z Marią w roli głównej było objęcie przez nią funkcji komendanta pociągu sanitarnego Grupy „Wschód”, transportującego rannych powstańców do szpitala w Sosnowcu. Po zakończonym powstaniu wraz z nowo poślubionym mężem zamieszkała na krótko w Katowicach, kierowała oddziałem Polskiego Czerwonego Krzyża, pracowała w Przychodni Przeciwgruźliczej PCK oraz była inspektorką wszystkich tego typu przychodni na Górnym Śląsku. Pod koniec 1922 r. państwo Kujawscy przeprowadzili się do Brzezin Śląskich. Tam spędzili dekadę swojego życia. Wtedy to Maria Kujawska zaangażowała się w działalność Związku Towarzystw Polek - największej górnośląskiej organizacji kobiecej, w której pełniła funkcję zastępczyni przewodniczącej. Była niezwykle aktywną kobietą, członkinią wielu stowarzyszeń i organizacji o charakterze społecznym oraz zawodowym - m.in. Towarzystwa Lekarzy Polaków na Śląsku, Związku Gospodarczego Lekarzy Polaków województwa śląskiego i Śląskiej Izby Lekarskiej. Nadto należała do współzałożycieli Instytutu Śląskiego w Katowicach, piastowała też mandat posłanki do Sejmu Śląskiego II i III kadencji. Wybuch II wojny światowej przerwał tę działalność, a przede wszystkim rozdzielił rodzinę. Kazimierza Kujawskiego zmobilizowano do polskiej armii jako lekarza. Maria we wrześniu 1939 roku przedostała się wraz z grupą urzędników do Rumunii, lecz cztery jej córki zostały w Polsce. Ostatecznie dzięki zabiegom dyplomatycznym i wsparciu brata Marii Alfonsa Raidy, który pomógł siostrzenicom w zdobyciu niezbędnych dokumentów wizowych, udało się

sprowadzić dziewczęta do Rumunii. W marcu 1940 roku wraz z córkami przeniosła się do Jugosławii, gdzie powierzono jej kierowanie Szwajcarskim Domem dla Polskich Dzieci założonym przez organizację charytatywną Pro Polonia w Crikvenicy. W styczniu 1944 roku została aresztowana i z dwiema córkami Barbarą i Janiną wywieziona do obozu koncentracyjnego w Ravensbrück, a następnie oddelegowana do pracy w szpitalu obozowym na bloku dziesiątym. Wraz ze starszą córką, Barbarą, opiekowała się więźniarkami chorującymi na gruźlicę i choroby psychiczne. Doskonale znając niemiecki, zabiegała o dodatkowe racje żywnościowe i niezbędne lekarstwa dla swoich podopiecznych. Często ryzykowała życie, twardo przeciwstawiając się obozowym lekarzom, dzięki czemu zyskała przydomek „Anioła z Ravensbrück”. W kwietniu 1945 roku w trakcie ewakuacji obozu Maria z córkami, wykorzystując brak nadzoru i naloty samolotów alianckich, uciekły i ukryły się w pobliskim lesie. W drugiej połowie maja 1945 roku wszystkie przyjechały do Pszczyny, gdzie podjęła pracę kierowniczką Powiatowego Ośrodka Zdrowia w Pszczynie. Należała do tych nielicznych lekarzy, których wytyczną działalności byli chorzy najbardziej. Dla nich jeździła do Katowic po przydziały leków, odzieży i żywności. Rodzinie nie dane było jednak przeżyć szczęśliwego, wspólnego życia. 26 listopada 1945 roku zmarł Kazimierz Kujawski. Maria umarła niecałe trzy lata później - 23 maja 1948 roku. Za wkład w kształcenie personelu medycznego i działalność sanitarną w okresie powstań została uhonorowana Odznaczeniem PCK II stopnia oraz Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Wydarzenie przygotowywane jest w ramach akcji katowickiego oddziału IPN „Powstańcy to wiara, nadzieja i cud. Ocalmy groby powstańców śląskich od zapomnienia”, która ma na celu uhonorowanie i upamiętnienie powstańców śląskich spoczywających na terenie wszystkich województwa kraju a zarazem popularyzację bezprecedensowych na miarę historii Polski wydarzeń, jakimi były trzy powstania podjęte w latach 1919-1920-1921. W takich uroczystościach zazwyczaj biorą udział między innymi przedstawiciele IPN w Katowicach, rodzina, ale także władze samorządowe, służby mundurowe, kombatancki, duchowieństwo i młodzież szkolna. Podczas spotkania honorujemy groby Bohaterów poprzez montaż znaku pamięci „Tobie Polsko” w postaci proporczyka o rozmiarach ok. 20 x 8 cm wykonanego ze szkła artystycznego, na którym umieszczono inwokację „Tobie Polsko”, pod którą znajduje się wizerunek orła otoczonego datami powstań, a poniżej napisy „Grób Powstańca Śląskiego” i „Instytut Pamięci Narodowej”.

Instytut Pamięci Narodowej w Katowicach przygotował plakat poświęcony Marii Kujawskiej w ramach projektu "Galeria plakatu powstańczego". [Zapraszamy do odwiedzin strony skąd można ów plakat pobrać.](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Zaproszenie

Powiązane wiadomości

Henryk Sławik

/1894-1944/

Henryk Sławik (1894-1944) polityk,
dziennikarz i działacz społeczny.

W czasie I wojny światowej walczył w armii niemieckiej. Brał udział w I powstaniu śląskim. Aktywnie uczestniczył w kampanii plebiscytowej, w III powstaniu śląskim był łącznikiem prasowym w Wydziale Wykonawczym Naczelnej Władzy Powstańczej.

W 1920 r. związał się z „Gazetą Robotniczą” – katowickim organem prasowym Polskiej Partii Socjalistycznej. Od 1928 r. do wybuchu II wojny światowej był jej redaktorem naczelnym. Pod koniec lat 20. XX w. wszedł do ścisłego grona kierownictwa PPS na Górnym Śląsku. Był radnym Rady Miejskiej w Katowicach.

We wrześniu 1939 r., zagrożony aresztowaniem przez Niemców, wyjechał na Węgry, gdzie rozpoczął współpracę z Józsefem Antallem – urzędnikiem węgierskiego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych odpowiedzialnym za opiekę nad polskimi uchodźcami.

W latach 1940-1944 pełnił funkcję prezesa Komitetu Obywatelskiego dla spraw Opieki nad Polskimi Uchodźcami na Węgrzech, który organizował opiekę nad rzeszą kilkudziesięciu tysięcy uchodźców i przyczynił się do uratowania co najmniej 5 tys. polskich Żydów. Aresztowany przez Niemców wraz z Antallem w lipcu 1944 r., całą odpowiedzialność wziął na siebie, ratując węgierskiemu przyjacielowi życie. Trafił do obozu w Mauthausen, gdzie zginął 23 sierpnia 1944 r.

W 1990 r. został uhonorowany Medalem Sprawiedliwego Wśród Narodów Świata, a w 2010 r. odznaczony Orderem Orła Białego.

WOJSKOWE
BIURO HISTORYCZNE
im. gen. broni Kazimierza Sosnkowskiego

Galeria plakatu powstańczego

*Powstańcy to wiara, nadzieja i cud
Powstańcy to ziarna zagony,
Nie obcy nam ogień, nie obcy nam trud
Nam wolność lub walka do zgonu. [...]*

*Agustyn Świrski
„Słotwina powstańca”*

POWSTAŃCY TO WIARA, NADZIEJA I CUD

OCALMY GROBY POWSTAŃCÓW ŚLĄSKICH OD ZAPOMNIENIA!

W twojej rodzinie byli POWSTAŃCY ŚLĄSCY?
Opiekujesz się grobem, w którym spoczywa POWSTANIEC lub WETERAN POWSTAŃ ŚLĄSKICH?
Znasz lokalizację nieoznaczonego GROBU POWSTAŃCZEGO?

NIE CZEKAJ! SKONTAKTUJ SIĘ Z NAMI!
Pomóż ocalić groby powstańców śląskich od zapomnienia!

32 207 08 00
32 207 08 03
grobypowstancowslaskich@ipn.gov.pl

facebook/ipnkatowice
facebook.com/buwimipn
katowice.ipn.gov.pl

dr. Krzysztof Świątek / IPN

SZCZEGÓŁY AKCJI NA STRONIE INTERNETOWEJ ODDZIAŁU INSTYTUTU PAMIĘCI NARODOWEJ W KATOWICACH

„Powstańcy to wiara, nadzieja i cud” – ocalmy groby Powstańców Śląskich od zapomnienia!

Dr. Marja Kujavka.

Uroczystość oznaczenia znakiem pamięci „Tobie Polsko” grobu Marii Kujawskiej - Katowice, 24 czerwca 2026